

สภาพและความสำคัญของโยธา

ในประเทศพัฒนาและประเทศที่กำลังพัฒนานิสิตนักศึกษา (student) จัดได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง (agen of change) ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จะเห็นได้ว่าในหลายประเทศ นิสิตนักศึกษาจะมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้เพื่อเอกราช การล้มล้างระบอบการปกครอง การต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการเพื่อประชาธิปไตย การต่อต้านรัฐบาลในประเด็นปัญหาต่าง ๆ การเรียกร้องความเป็นธรรม เป็นต้น ในการต่อสู้เพื่อความถูกต้องชอบธรรมในสังคม ตัวอย่างเช่น นักศึกษาเตอร์ก็ได้ทำการประท้วงรัฐบาล มีผลทำให้เกิดการใช้กำลังรุนแรงและการล้มล้างรัฐบาลในที่สุดนักศึกษายี่ปุ่นได้ประท้วงสนธิสัญญาที่ยี่ปุ่นได้ทำไว้กับสหรัฐอเมริกา มีผลทำให้รัฐบาลของนาย Noburuki Kishi ต้องหมดอำนาจลง นักศึกษาในสหรัฐอเมริกาเดินขบวนประท้วงหน้าทำเนียบขาวในกรณีที่สหรัฐอเมริกากระเปิดไปหึงยัง เวียดนาม และการคัดค้านสงครามเวียดนาม นักศึกษาในประเทศละตินอเมริกาได้ทำการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ นักศึกษาคิวบาได้เปลี่ยนจากการโจมตีรัฐบาลด้วยหาวจามาสู่การใช้กำลังอาวุธ และต่อสู้ด้วยรูปแบบของการก่อการร้ายหรือสงครามกองโจร¹ นอกจากนี้ในประเทศพม่า เกาหลีใต้ เวียดนามใต้ จีน อินโดนีเซีย และไทย ก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่นำโดยนิสิตนักศึกษาในการต่อต้านล้มล้างอำนาจเผด็จการ

ในประเทศไทย นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ ๆ ของไทยหลายครั้งด้วยกันนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากกลุ่มนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศ นักศึกษาไทยกลุ่มนี้

¹Seymour M. Lipset, "Introduction : Students and Politics in Comparative Perspective," Student in Revolt (Boston: Beacon Press, 1969).

ได้เห็นแบบอย่างการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศตะวันตก ที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง จึงเกิดความขึ้นชอบในระบอบการปกครองดังกล่าว เมื่อกลับเข้ามารับราชการในประเทศไทยได้พยายามหาทางเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยได้สำเร็จเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่เราใช้ปกครองประเทศมาเป็นเวลานาน ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่หลังจากที่ประเทศไทยได้นำรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้เป็นเวลากว่า 50 ปีแล้ว ปรากฏว่า การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร สาเหตุประการหนึ่งเนื่องมาจากการที่ระบอบการเมืองไทยตกอยู่ภายใต้ระบบเผด็จการอำนาจนิยม (authoritarian regime) อันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยที่ระบอบราชการสามารถครอบงำมีอิทธิพลเหนือระบบรัฐสภาและพรรคการเมือง การที่พรรคการเมืองมีความแตกแยกอ่อนแอ ขาดอุดมการณ์ทางการเมือง และนักการเมืองไม่มีคุณภาพได้เปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำ โดยเฉพาะฝ่ายทหารมีความแข็งแกร่งยิ่งกว่าสถาบันทางการเมืองอื่นใด จะเห็นได้ว่าหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา มีการทำรัฐประหารในโอกาสต่อ ๆ มา ทำให้ข้าราชการฝ่ายทหารเข้ามามีอิทธิพลครอบงำระบบการเมืองไทย และพยายามสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของคนให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น โดยระดมความร่วมมือจากข้าราชการประจำฝ่ายพลเรือนและนายทุนนักธุรกิจระดับสูงบางกลุ่ม เข้าครอบงำระบบการเมืองการปกครอง การบริหารราชการแผ่นดิน ระบบเศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ มีผลทำให้สถาบันทางการเมืองที่สำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ถูกทำลายลง ไม่สามารถเป็นองค์กรที่สามารถคานและตรวจสอบการใช้อำนาจทางการเมืองได้ ผลที่เกิดขึ้นนั้นนอกจากจะทำให้พัฒนาการเมืองไทยไม่เจริญแล้วยังทำให้สถาบันทางการเมืองไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยพัฒนาการปกครองแบบประชาธิปไตยให้มั่นคงได้ อำนาจทางการเมืองของข้าราชการประจำฝ่ายทหารจึงมีอยู่อย่างค้ำคอเนื่อง และยิ่งระยะเวลาผ่านไปนานขึ้น

ความผูกพันของคณะกรรมการที่มีต่อประชาธิปไตยก็จะลดต่ำลงเป็นลำดับ¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำฝ่ายทหารมักจะเป็นผู้ที่ชื่นชอบระบบอำนาจนิยม ไม่มีความเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยมองว่าตนเองเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเข้าไปตัดสินใจในปัญหาของประเทศ²

ดังนั้นทหารจึงเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากกว่าคนกลุ่มอื่นใด การแทรกแซงทางการเมืองของทหารจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2528 มีการปฏิวัติรัฐประหารที่ประสบผลสำเร็จรวม 9 ครั้ง และความพยายามในการทำรัฐประหารที่ล้มเหลวอีก 7 ครั้ง รวมเป็นจำนวนการแทรกแซงของทหารในทางการเมือง 16 ครั้ง ดังนั้นโดยเฉลี่ยแล้ว ทุกช่วงระยะเวลา 3 ปี 4 เดือน จะมีการแทรกแซงของทหาร 1 ครั้ง³

การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของฝ่ายทหาร ได้ทำให้สถาบันทางการเมืองขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองก็มีอยู่อย่างจำกัดทั้งในด้านจำนวนและความสามารถในการต่อรองกับผู้มีอำนาจทางการเมือง ขณะที่ประเทศกำลังมีการพัฒนาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ส่งผลให้คนมีการศึกษาสูงขึ้น มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรม การขยายตัวของเมือง เกิดชนชั้นกลางเพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาปากท้อง ปัญหาแรงงาน ฯลฯ ข้อเรียกร้อง (demands) ต่าง ๆ ของประชาชนในสังคมมีมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่สถาบันทางการเมือง ระบบราชการ กลุ่มผลประโยชน์ ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมกับการพัฒนาทางการเมือง เมื่อข้อเรียกร้อง

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภาและคณะกรรมการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมกิจ, 2524), หน้า 305.

² ระดม วงษ์นิยม, "อุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทย," รัฐศาสตร์ 17 (กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์การพิมพ์, 2528), หน้า 62-68.

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ข้อมูลพื้นฐานถึงศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 61-68.

ต่าง ๆ ของประชาชนมีมากขึ้น ก็จะถูกผู้ปกครองเผด็จการใช้อำนาจลกดขี่หรือกรังต่าง ๆ ลง มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของฐานอำนาจฝ่ายตน ระบบการเมืองไม่มีความเป็นประชาธิปไตย กลุ่มทางสังคมกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักธุรกิจ นักการเมือง ฯลฯ ก็ยากที่จะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสภาพดังกล่าวให้ดีขึ้น เนื่องจากกลุ่มตนเองก็เป็นผู้กุมประโยชน์ในสังคมเช่นกัน จะมีก็เพียงแต่กลุ่มนิสิตนักศึกษา (student) ที่มีบทบาทเป็นตัวดำเนินการใช้อำนาจทางการเมืองที่ไม่เป็นธรรมเสมอมา เนื่องจากนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นทางการเมืองโดยปราศจากความผูกพันอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัว ประกอบกันเป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าคนกลุ่มอื่นในสังคม มีการรวมกลุ่มกันในสถานศึกษา และเป็นผู้ที่มีความคิดความอ่านก้าวหน้า จึงเกิดความรู้สึกไม่พอใจต่อสภาพที่เป็นอยู่ และต้องการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น¹ ดังนั้นนิสิตนักศึกษาจึงเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในลักษณะที่ตรงไปตรงมาในสิ่งที่ตนเห็นว่าถูกต้องชอบธรรม ซึ่งบางครั้งก็อาจมีลักษณะไร้เดียงสาไปบ้าง หรืออาจตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไปโดยไม่รู้ตัว แต่ส่วนใหญ่จะเห็นได้ว่าบทบาททางการเมืองของนักศึกษา มักจะยืนหยัดอยู่บนความถูกต้องเน้นหลักการประชาธิปไตย และต่อต้านเผด็จการ และการแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบมิควร จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่นักศึกษาได้มีบทบาทที่อาจไปขัดกับผลประโยชน์ของผู้กุมอำนาจ ทั้งทางการเมือง และทางเศรษฐกิจได้ นิสิตนักศึกษาจึงเป็นกลุ่มอิทธิพล (pressure group) ทางการเมืองที่จะคอยต่อว่าดูถ่มหรือโค่นล้มอำนาจการปกครองที่กดขี่หรือเป็นเผด็จการ และเป็นกลุ่มการเมืองที่ผู้ปกครองโดยเฉพาะฝ่ายทหารให้ความสนใจเป็นพิเศษ และได้ยึดแนวทางที่พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการปะทะกับนักศึกษาอยู่ตลอดเวลา วันเสียแต่เป็นกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

วิวัฒนาการของบทบาททางการเมืองของนักศึกษาไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่า เริ่มต้นขึ้นในระยะเวลาก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เสียอีก อันที่

¹ Samuel P. Huntington, Political Order in Changing Societies (New York : Yale University Press, 1971), pp. 317-4; Donald E. Emmerson (ed.), Students and Politics in Developing Nations (London : Pall Mall Press, 1968), pp.1-92.

จริงแล้วนักศึกษาไทยในต่างประเทศเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการริเริ่มผลักดันและก่อการให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในที่สุด เมื่อทำการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษารุ่นปี 2475 กับรุ่นต่อ ๆ มา จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันในลักษณะเด่นประการหนึ่ง คือ นักศึกษารุ่นปี 2475 ส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการประจำ และเข้ามามีบทบาทในระบบการเมือง แต่รุ่นต่อมานักศึกษาจะเป็นเพียงกลุ่มปัญญาชน (intellectual) กลุ่มหนึ่งในสังคม ไม่ได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารราชการดังเช่นนักศึกษารุ่นก่อน ๆ การเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของนักศึกษาในระยะแรกยังไม่เด่นชัดนัก เนื่องจากการรวมตัวของนักศึกษายังไม่มีความเข้มแข็งเป็นองค์กร (organization) การเข้าไปมีบทบาททางการเมืองมักจะเป็นประเภทชั่วคราวไม่รุนแรง สภาพแวดล้อมทางการเมืองในขณะนั้นก็ไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าไปยุ่งเกี่ยวทางการเมืองมากนัก เนื่องจากผู้ปกครองได้ใช้อำนาจเผด็จการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชน จนกระทั่งหลังปี 2501 เป็นต้นมานิสิตนักศึกษาเริ่มตระหนักถึงสภาพการเมืองที่ถูกกดขี่ การปิดกั้นสิทธิเสรีภาพ ปัญหาทางสังคมและความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากผู้ปกครอง นิสิตนักศึกษาเห็นว่าจะต้องทำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมเสียใหม่ และในทางการเมืองจะต้องทำการสนับสนุนเรียกร้องให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงโดยเร็ว

ในสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2511 เกิดความตื่นตัวทางการเมืองในหมู่นิสิตนักศึกษาทั่วไป จึงเกิดความคิดที่จะผนึกกำลังนิสิตนักศึกษาให้เป็นกลุ่มก้อน เพื่อให้มีพลังในการต่อรองและเรียกร้องกับรัฐบาล ทั้งทางด้านสิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตย ดังนั้นในปี 2513 จึงได้มีการก่อตั้ง "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" ขึ้น

ต่อมารัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ทำการรัฐประหารตัวเอง เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2514 และมีแนวโน้มที่จะหันกลับไปใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่ง มีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ได้ประกาศใช้เมื่อปี 2511 ซึ่งถือว่าเป็นจุดที่ผู้นำทหารห้าหมื่นบาททางการเมืองของนักศึกษา การที่จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี ประกาศยุบสภาและหารัฐประหารตัวเอง ถือได้ว่าเป็นการใช้ อำนาจ

ทางทหารเข้าแทรกแซงระบบการเมือง โดยไม่คำนึงถึงวิธีทางตามรัฐธรรมนูญเช่นนี้ ได้สร้างความไม่พอใจแก่นิสิตนักศึกษาเป็นอันมาก นักศึกษาได้รวมตัวกันโดยใช้เงื่อนไขในการเรียกร้องประชาธิปไตยเป็นประเด็นในการต่อสู้ และได้เคลื่อนไหวคัดค้านพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมของรัฐบาล ในที่สุดนำไปสู่การเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยและคืนอำนาจสู่ประชาชนโดยเร็ว การเรียกร้องในครั้งนี้ได้นำไปสู่เหตุการณ์รุนแรง ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 การที่นิสิตนักศึกษาได้ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำโค่นล้มรัฐบาลทหารที่เคยปกครองประเทศติดต่อกันมาเป็นเวลานานนับ 10 ปี การโค่นล้มรัฐบาลเผด็จการทหารของนิสิตนักศึกษาครั้งนี้ ได้สร้างความประหลาดใจให้แก่นักวิชาการเป็นอันมาก เนื่องจากนักศึกษาไทยถูกมองว่ามีทัศนคติแบบอนุรักษนิยม เจื้อยช้าทางการเมือง ไม่กล้าเปลี่ยนแปลงสังคม¹ จึงกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกกดดันทางการเมือง ที่นิสิตนักศึกษาและประชาชนได้รับมาเป็นเวลานานตลอดช่วงของการปกครองโดยรัฐบาลทหาร และเป็นเหตุการณ์พิเศษที่อาจถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติ² เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมาก และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของประชาชนจากเดิม เกิดการตื่นตัวทางการเมืองสูง และพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยควบคู่กันไป

อย่างไรก็ตามการต่อสู้ของนิสิตนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็น การต่อสู้ในฐานะนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ดำเนินการต่อสู้ภายในระบบการเมืองในการต่อต้านและขจัดผู้นำฝ่ายทหารที่ถูกมองว่าเป็นเผด็จการขาดความชอบธรรม (legitimacy) แต่ในขณะเดียวกันการต่อสู้ของนักศึกษาดังกล่าวกลับทำให้ฝ่ายที่สูญเสียผลประโยชน์ เกิดความหวาดระแวง เนื่องจากเกรงว่าจะมากระทบฐานอำนาจของตนจึงได้พยายามหาทาง

¹ สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมืองไทย," วรรณไวทยาการ: รัฐศาสตร์ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514)

² เสน่ห์ จามริก, "การเมืองไทยกับการปฏิวัติตุลาคม," วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2517), หน้า 160-180.

ทำลายล้างพลังของนักศึกษา ประกอบกับในช่วงนั้นนักศึกษาบางกลุ่ม เป็นพวกที่นิยมชมชอบ ลัทธิคอมมิวนิสต์ มีพฤติกรรมที่โน้มเอียงไปในแนวซ้าย ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมในแนว ทางที่ตนเห็นว่าเหมาะสม การกระทำของนักศึกษาจึงเท่ากับเป็นการขู่ยู่ให้ฝ่ายตรงข้าม เกลียดชังและหาทางหยุดยั้งการต่อสู้เรียกร้องของนักศึกษา โดยมีการใช้วิธีการอันรุนแรง ในการทำลายพลังของขบวนการนักศึกษาอย่างจริงจัง สภาพการเมืองในช่วงนี้จึงเป็นเรื่อง ของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายอนุรักษนิยมที่ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กับฝ่ายก้าว หน้าที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง แต่ละฝ่ายต่างก็มุ่งหวังว่าแนวทางของตนจะนำสังคมไทยไป สู่สภาพที่ดีขึ้น ในที่สุดความขัดแย้งก็มาถึงจุดแตกหักในเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 ที่ ฝ่ายอนุรักษนิยมขวาจัดสามารถทำลายพลังของขบวนการศึกษาลงได้อย่างเป็นผล สำเร็จ มีการใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ปิดกั้นการค้า เสนอปัญหาทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา ตลอดจน มีการใช้ความรุนแรงจัดการกับนักศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถรวมพลังกันต่อต้านฝ่าย ตนได้อีก นิสิตนักศึกษาเป็นจำนวนมากที่ทนการบีบบังคับ เสรีภาพและการปราบปรามอย่างรุนแรง ของฝ่ายอนุรักษนิยมไม่ไหวจึงได้หลบหนีไป เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) โดยมองว่าเป็นองค์กรเดียวที่สามารถจะช่วยเหลือพวกตนในการต่อสู้กับอำนาจ เผด็จการได้ การต่อสู้ของนิสิตนักศึกษาที่เคยต่อสู้ เรียกร้องอยู่ในเมืองต้องเปลี่ยนวิธีการ ต่อสู้ โดยเข้าร่วมต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้อยู่นอกระบบการเมืองใช้ ความรุนแรงตอบโต้กับรัฐบาลเผด็จการ นักศึกษาที่เข้าร่วมกับ พคท. ได้เพิ่มจำนวนขึ้น อย่างรวดเร็ว ภายหลังจากที่เข้าร่วมต่อสู้กับ พคท. ได้ระยะหนึ่ง ก็ได้เกิดความขัดแย้งภายใน ระหว่างนักศึกษา กับสมาชิกพรรคในเรื่องอุดมการณ์แนวความคิดและความเป็นประชาธิปไตย นักศึกษาเริ่มเกิดความรู้สึกสับสนไม่แน่ใจในแนวทางการต่อสู้ของตน และเมื่อสถานการณ์บ้านเมืองคลี่คลายความเป็นเผด็จการลง มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น จะเห็น ได้จากฝ่ายปกครองได้ออกนโยบายที่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม เพื่อ ลดความขัดแย้งแตกแยกในสังคม และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนภายในชาติ โดยในสมัยรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้มีนโยบายที่ไม่เอาผิด กับผู้ที่เข้าร่วมกับ พคท. เพื่อเป็นการสร้างเสถียรภาพทางการเมือง และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชนในชาติ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยต่อสู้คัดค้านรัฐบาลอยู่ภายนอกการเมืองได้กลับเข้ามาต่อสู้กันในระบบตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมกับ พคท. และภายหลังจากเกิดความขัดแย้งกับ พคท. จึงได้กลับคืนสู่เมืองเป็นจำนวนมาก

จากประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ได้ส่งผลกระทบต่อบทบาทของนิสิตนักศึกษาในปัจจุบัน ถึงแม้ว่านิสิตนักศึกษาจะกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองเหมือนดังแต่ก่อน แต่ในสายตาของคนทั่วไปยังมองว่าขบวนการนักศึกษาในปัจจุบันไม่ เข้มแข็งเหมือนเดิม ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนักศึกษาในปัจจุบันพบว่าได้มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานบทบาทของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์มากขึ้น โดยไม่ได้เป็นหัวหน้าหรือเป็นหัวทอกในการเปลี่ยนแปลงเหมือนเมื่อก่อน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเงื่อนไขทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป บทบาททางการเมืองของนักศึกษาจึงเปลี่ยนจากการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาเป็นผู้คอยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้หันมาสนใจปัญหาที่เกิดขึ้นและหาทางแก้ไข นอกจากนี้นิสิตนักศึกษายังมีความระมัดระวังรอบคอบมากขึ้นในการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

ดังนั้น การที่นิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยมาโดยตลอด บทบาททางการเมืองของนิสิตนักศึกษาจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจหาการศึกษา ซึ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิสิตนักศึกษาส่วนมากมักจะเป็นการศึกษาทางด้านทัศนคติ วัฒนธรรมทางการเมือง การเรียนรู้ทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา โดยยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาถึงพัฒนาการของบทบาททางการเมืองของนักศึกษาโดยละเอียด ดังนั้นการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของนักศึกษาโดยละเอียดจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจหาคำศึกษา เพื่อให้เราเข้าใจบทบาทของนักศึกษาอย่างถ่องแท้ และสามารถวิเคราะห์ถึงแนวโน้มในอนาคตของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการของการแสดงบทบาททางการเมืองของนักศึกษาในการต่อสู้ เรียกร้อง เพื่อสร้างและสนับสนุนประชาธิปไตยให้กับระบบการเมืองไทย
2. เพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาททางการเมืองของนักศึกษา กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง โดยดูจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมและหรือ เป็นอุปสรรคในการแสดงบทบาททางการเมืองของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษา เกี่ยวกับแนวโน้มนโยบายรัฐที่มีต่อนิสิตนักศึกษาในแต่ละช่วงที่ผ่านมา

4. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดทางการเมืองของผู้นำนักศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มในอนาคตของบทบาททางการเมืองของนักศึกษา

5. เพื่อทำการรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์และการเมืองการปกครองต่อไป

สมมุติฐานในการศึกษา

จากการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของนักศึกษาไทยนั้น ส่วนใหญ่มักจะทำการเคลื่อนไหวต่อสู้หรือต่อต้านระบบเผด็จการ โดยเฉพาะเผด็จการทหาร ที่ไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยส่วนรวม นักศึกษาจะเข้าไปมีบทบาทในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและความถูกต้องชอบธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยให้ต่อเนื่องมั่นคง ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของนักศึกษานั้น จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยจะทำการกำหนดสมมุติฐานในการศึกษาต่อไปนี้

1. บทบาทของนักศึกษาในฐานะนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยทางการเมืองจะแปรเปลี่ยนไปตามความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไข 2 ประการ คือ สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครองที่มีความเป็นประชาธิปไตยหรือ เผด็จการ กับการจัดตั้งองค์กรของนักศึกษา

2. ถ้าฝ่ายรัฐบาลสร้างเงื่อนไขการเมืองการปกครองแบบเผด็จการขึ้นมา นักศึกษาจะมีการรวมตัวเป็นองค์กรที่เข้มแข็งและมีบทบาทเป็นผู้นำ ระดมพลังสนับสนุนจากประชาชนในการต่อต้านเผด็จการ แต่เมื่อใดที่เงื่อนไขเผด็จการอ่อนตัวลง นักศึกษาจะเปลี่ยนบทบาทจากการเรียกร้องต่อต้านทางการเมือง ไปสู่การเน้นถึงความสำคัญในปัญหาปากท้อง ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ

3. องค์กรนักศึกษาจะเกิดการแตกแยก และไม่สามารถเป็นพลังในการเรียกร้องประชาธิปไตยได้ ถ้าเกิดความขัดแย้งด้านความคิด อุดมการณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชาติ ในหมู่ผู้นำนักศึกษา

4. นโยบายของรัฐมีส่วนช่วยส่งเสริม หรือเหนี่ยวนำต่อการดำเนินบทบาทของนักศึกษาในการพัฒนาประชาธิปไตย และในทางกลับกันการรวมตัวกันต่อสู้ของนักศึกษาจะช่วยให้รัฐปรับเปลี่ยนนโยบายทางการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

5. นักศึกษาจะเป็นผู้ที่มีแนวความคิดในการต่อต้านระบบเผด็จการและส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยและในขณะเดียวกันก็ได้ให้ความสนใจในการแก้ปัญหา เศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทบาททางการเมืองของนักศึกษาไทยได้อย่างถูกต้อง และสามารถวิเคราะห์ถึงบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบการเมือง รวมทั้งทราบถึงความคิดทางการเมืองของผู้นำนักศึกษาไทย โดยเฉพาะแนวทางในการสร้างประชาธิปไตย

2. เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการของขบวนการนักศึกษาไทย โดยจะเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองและการจัดตั้งองค์กรนักศึกษา จะมีส่วนช่วยกำหนดบทบาททางการเมืองของนักศึกษา

3. เพื่อให้ทราบถึงแนวนโยบายของรัฐ ที่มีต่อการดำเนินบทบาททางการเมืองของนักศึกษาในแต่ละช่วงที่ผ่านมา และทราบถึงลักษณะการดำเนินบทบาทของนักศึกษาที่ทำให้รัฐปรับเปลี่ยนนโยบายทางการเมืองเสียใหม่

5. เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแสดงบทบาททางการเมืองของนักศึกษา เพื่อจะได้ส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทในทางสร้างสรรค์สังคมและการเมืองต่อไป

วิธีศึกษา

ในการศึกษาถึงบทบาทของนักศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของบทบาททางการเมืองของนักศึกษา ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้มองเห็นถึงความต่อเนื่องในการดำเนินบทบาทของนักศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็น

ที่จะต้องทำการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ (historical approach) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าในลักษณะของการวิจัยเอกสาร (documentary research) จากหนังสือตำราวิชาการ วารสาร บทความ หนังสือพิมพ์ เอกสารของทางราชการ คำสั่ง ประกาศ รวมทั้งนโยบายของรัฐและทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น ประกอบกับการสัมภาษณ์ (interview) ผู้นำนักศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกนำมาเสริมข้อมูลที่อาจขาดตกบกพร่องให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเสนอโครงร่าง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทของนักศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย โดยจะทำการศึกษารับรู้พัฒนาการของขบวนการนักศึกษาที่มีความเป็นมาอย่างไร การเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งจำเป็นจะต้องทำการศึกษาถึงองค์ประกอบ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวกในการศึกษาจึงขอแบ่งการศึกษาออกเป็น ส่วน ๆ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 กล่าวถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนิเทศชน นิสิต นักศึกษา ขบวนการนักศึกษาและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย

บทที่ 3 กล่าวถึงวิวัฒนาการบทบาททางการเมืองของนักศึกษาไทย โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 -2516 จะกล่าวถึงสภาพการเมืองที่ผ่านมาผลักดันให้นักศึกษามีการรวมตัวกันจัดตั้งองค์กร และเข้าไปมีบทบาททางการเมืองอย่างเข้มแข็ง ค่อด้านและคัดค้านการกระทำที่มีลักษณะเผด็จการ สร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบการเมือง

บทที่ 4 กล่าวถึงบทบาทของขบวนการนักศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตยในช่วงปี 2516-2523 ซึ่งเป็นช่วงที่นักศึกษาเข้าไปมีบทบาททางการเมืองสูงอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของนักศึกษาได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง มีการใช้ความรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และผลกระทบจากเหตุ

การตั้งกล่าวได้ทำให้ภาพจน์ของขบวนการนักศึกษาไทยในสายตาของคนทั่วไปเปลี่ยนแปลงไป
รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับพรรคคอมมิวนิสต์ไทย

บทที่ 5 กล่าวถึงบทบาทของขบวนการนักศึกษาในปัจจุบันและผลกระทบที่มีต่อ
การแสดงบทบาททางการเมืองของนักศึกษา รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของนักศึกษาที่
ผ่านมา

บทที่ 6 บทสรุปและวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาถึงบทบาททางการเมืองของนักศึกษาไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่าน่าที่จะได้มีการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ทัศนคติ วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา เพื่อประโยชน์ในการมองภาพรวมของนักศึกษาเป็นพื้นฐานในการศึกษาคั้งนี้

การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาในต่างประเทศ

นักวิชาการชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากได้ให้ความสนใจต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษา และได้พยายามอธิบายถึงสาเหตุของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาด้วย โดยบางคนให้ความสนใจในความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรทางด้าน เพศ อายุ ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม กับความสนใจทางการเมืองของนักศึกษา พบว่าเพศชาย จะมีความรู้เกี่ยวกับการเมือง มีความสนใจการเมืองและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง¹ สถานที่ตั้งและประเภทของสถานศึกษาก็มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงทางการเมืองของนักศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในเมืองหลวงมีสิ่ง อื้ออานวรมหลายประการที่ส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษา และความไม่สงบมักเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยเหล่านี้มากกว่าในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่อยู่นอกเมืองหลวง การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและความคิดที่รุนแรงทางการเมืองของนักศึกษาจะมีเพิ่ม

¹Blay Lang, Chinese Family and Society (New Haven : Yale University Press, 1946); Gary R. Field, "Political Involvement and Political Orientations of Turkish Law Students," Unpublished Ph.D. dissertation, University of Oregon, 1964); L. Ronald Scheman, "The Brazilian Law Student : Background, Habits, Attitudes," Journal of Inter-American Studies 5 (July 1963); Robert C. Williamson, "University Students in a World of Change : A Colombian Sample," Sociology and Social Research (July 1964).

มากขึ้นเรื่อย ๆ จากปีที่ 1 ถึงปีที่ 3 และเริ่มลดลงในปีสุดท้าย¹ การศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาในประเศลาตินอเมริกาและอินเดียพบว่าผู้นำนักศึกษา หัวรุนแรงมักเป็นพวกนักศึกษากองเมืองอาชีพรุ่นก่อนข้างสูงอายุและศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นเวลานาน² มหาวิทยาลัยที่ดำเนินการโดยองค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกคาทอลิกมักจะมีความเป็นระเบียบวินัยมากกว่า จึงมีปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของนักศึกษาน้อยกว่า³ ความศรัทธาเชื่อถือในศาสนามีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสนใจการเมืองและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา⁴ ทางด้านคุณภาพของชีวิตการศึกษาในมหาวิทยาลัยพบว่าในประเทศที่มีจำนวนนักศึกษาน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนพลเมืองของประเทศ และมีจำนวนอาจารย์ที่มีคุณภาพในอัตราส่วนที่หลเพียงกับจำนวนนักศึกษา นักศึกษามักจะมี

¹Kenneth N. Walker, "Determinants of Castro Support Among Latin America University Student," Social and Economic Studies 14 (March, 1965); Ronald C. Newton, "Students and Political System of Buenos Aires," Journal of Inter-American Studies 8 (October 1966).

²Francis Donahue, "Students in Latin American Politics," Antioch Review 26 (Spring 1966); Edward Shils, "Indian Students : Rather Sadhus than Philistines," Encounter 17 (September 1961).

³Shils, "Indian Students : Rather Sadhus than Philistines," p. 20; Newton, "Students and Political System of Buenos Aires," p. 638.

⁴Clemant Moore and Arlie R. Rochschild, "Student Movements in North African Politics,"; Leslie L. Ross, Jr., Noralore Ross, and Gary R. Field, "Students and Politics in Turkey," Daedalus 97 (Winter 1968); Walker, "Determinants of Castro Support Among Latin American University Students," pp. 98-9.

ความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองน้อย¹ เกี่ยวกับ สาขาวิชาการศึกษา พบว่าโดยทั่วไปแล้วนักศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ กฎหมายและมนุษยศาสตร์ มักจะมีความสนใจการเมือง และมีลักษณะช้ายนิมมากกว่านักศึกษาทางวิทยาศาสตร์²

ตัวแปรที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ได้แก่ตัวแปรทางด้านภูมิหลังของครอบครัวนักศึกษาด้วยความสนใจทางการเมืองของนักศึกษา แต่ยังมีข้อสรุปที่ขัดแย้งกันอยู่ นักวิชาการหลายคน พบว่านักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่กำลังเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมในทางสูงขึ้นจะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมสูงอยู่แล้ว

¹J.E. Goldthorpe, An African Elite : Makerence College Students, 1922-1960 (Nairobi : Oxford University Press, 1965); Dwaine Marvick, "African University Students : A Presumptive Elite," in Education and Political Development, ed. by James S. Coleman (Princeton : Princeton University Press, 1965).

²Marvick, "African University Students," pp. 490-2; Metta Spencer, "Professional, Scientific and Intellectual Students in India," in Student Politics, ed. by Seymour M. Lipset (New York : Basic Books, 1967), p. 358; Princeton Lyman, "Students and Politics in Indonesia and Korea," Pacific Affairs 38 (Fall-Winter 1965), p.20; Stanislaw Skrzypek, "The Political Cultural and Social Views of Yugoslav Youth," Public Opinion Quarterly 29 (1965); Ross, Ross and Field, "Students and Politics in Turkey," and Soloman Lipp, "Attitudes and Opinions of Guatamala University Students," Sociology and Social Research (May-June 1960)

แต่ในขณะที่เดียวกันมีผู้พบว่านักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมต่ำมีแนวโน้มที่จะมีความคิดเห็นซ้ายนิยมรุนแรงมากกว่า¹ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัวและนักศึกษาที่ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัวของตนเองในระหว่างภาคการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ได้พักอาศัยกับครอบครัวมีความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าและมีความคิดทางการเมืองที่รุนแรงกว่า² นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยอีกหลายชิ้น พบว่า ทัศนคติและความสนใจทางการเมืองของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับความสนใจและทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาด้วย

การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง ทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองที่สนใจ และการศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทยมีดังต่อไปนี้

¹Moore and Rochschild, "Students Movements in North African Politics," pp.38-48; A.D.Soaes, "The Active Few: Student Ideology and Participation in Developing Countries," Student Politics, pp. 130-1; M. Shimbori, "Zengakuren : A Japanese Case Study of a Student Political Movement," Sociology of Education 37 (Spring 1964), pp. 232-3; Frank Bonilla and Myron Glazer, Student Politics in Chile (New York : Basic Books, 1968); Lang, Ibid, pp.217-8.

²Walker, Chinese Family and Society p.100; S.M. Lipset (ed.) Student Politics(New York : Basic Books, 1967), pp.25-26.

วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาไทย

ได้มีผู้ทำการศึกษาวรรณกรรมทางการเมืองของนักศึกษาไทยหลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์ ศึกษาเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2516" วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวรรณ ศึกษาเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย: การศึกษาเฉพาะ กรณีศึกษาระดับปริญญาโท ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์" และวงษ์ เลิศไพศาล ศึกษาเกี่ยวกับ "วัฒนธรรมการเมือง: ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตปีสุดท้ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์¹ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2516" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนิสิตจำนวน 6 คณะ คือ คณะรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2519 พบว่าบทบาททางการเมือง ความรอบรู้ ของนิสิตอยู่ในสภาพที่น่าพอใจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นิสิตรับอิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยไว้มาก แม้ว่าจะยังมีนิสิตจำนวนหนึ่งได้รับอิทธิพล วัฒนธรรมการเมืองไทยไว้น้อย แต่ความรู้สึกรู้สึกผูกพันต่อระบบการเมือง ความรอบรู้ ความเชื่อมั่น และบทบาททางการเมืองของนิสิตส่วนใหญ่จะมีส่วนรักษาประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพได้มากขึ้นตามลำดับตามใดที่นิสิตนักศึกษายังคงสืบต่อความตื่นตัวทางการเมืองและบทบาทอย่างแข็งขัน ย่อมจะเป็นกลุ่มพลังสำคัญที่จะต่อต้านระบบการปกครองเผด็จการที่อาจจะเกิดขึ้นได้

¹ สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์, "วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2516" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง ชั้นตรี มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน¹ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย: การศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์" ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโทมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม คือ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับกลางค่อนข้างต่ำ ตลอดจนมีระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูง ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าเป็นเช่นนี้เนื่องจากสังคมไทยกำลังอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังได้พบว่าความแตกต่างในเพศและสาขาวิชาจะมีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ส่วนความแตกต่างของอายุ แนวทางการประกอบอาชีพและประสบการณ์ในการทำงานจะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น ไม่ค่อยจะมีความสำคัญมากเท่าใดนักต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษา

วงศ์ เลิศไพศาล² ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมการเมือง : ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตปีสุดท้ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการสุ่มตัวอย่างหาข้อมูลจากนิสิตปีสุดท้าย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีการศึกษา 2514 ที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดำรงตำแหน่งระหว่างปี 2512-2514" สรุปผลการวิจัยพบว่า

¹วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : การศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521).

²วงศ์ เลิศไพศาล, "วัฒนธรรมการเมือง : ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตปีสุดท้าย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

1. นิสิตมีความรู้เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สูงนัก
2. นิสิตขาดความเชื่อมั่นศรัทธา ในความสามารถของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนส่วนใหญ่มักปฏิบัติงานเกินขอบเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตน
3. นิสิตมีความต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอุดมคติของตน เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละโดยไม่คำนึงถึงเลยว่าจะมีความรู้ความสามารถมากน้อยเพียงไร
4. ผู้วิจัยได้ให้ข้อคิดไว้ด้วยว่าการที่นิสิตผู้มีการศึกษาสูงยังขาดความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนธรรมดาสามัญซึ่งมีการศึกษาค่ำกว่า จึงน่าจะมี ความเชื่อมั่นลดลงตามลำดับไปด้วย และนั่นย่อมหมายถึงความล้มเหลวของการนำของระบบนี้มาใช้
5. ผู้วิจัยพบว่าภูมิหลังต่าง ๆ ของนิสิต เช่น เพศ สาขาวิชาที่เรียน เชื้อชาติ ภูมิภาค และอาชีพบิดาไม่ช่วยให้การตัดสินใจของนิสิตแตกต่างกันนัก

ทัศนคติและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย

การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาไทยนั้น มีผู้ให้ความสนใจทำการศึกษาค้นคว้าหลายท่านด้วยกัน คือ โกรวดี จิรมุตร ศึกษาเกี่ยวกับ "ทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาไทย" จำเนียร แสงสว่าง ศึกษาเรื่อง "ทัศนคติต่อการเมืองและปัญหาสังคม เศรษฐกิจ โดยศึกษาเปรียบเทียบทัศนคตินักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" อุเทน ปัญญา ศึกษาเรื่อง "ทัศนคติของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง" สุจิต บุญบงการ ทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนิสิตที่เรียนทางสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์กับนิสิตที่เรียนทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หินพันธ์ นาคะตะ ทำการศึกษาเรื่อง "The Study of Politics Culture and Socialization of College Students" และจิรี มีสุข และหลศักดิ์ จิระไกรศิริ ศึกษาเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์" ซึ่งจะขอลงไว้ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

ไกรวุฒิ จิระบุตร¹ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย" ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า นิสิตนักศึกษาไทยโดยทั่วไปส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง และมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการในระดับต่ำ หรือไม่ก็เป็นแบบเผด็จการ นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมและการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง และมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการน้อยกว่า นิสิตนักศึกษาหญิง นิสิตนักศึกษาหญิงยิ่งมีระดับการศึกษาสูงขึ้นส่วนใหญ่จะยิ่งมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและการปกครองเพิ่มมากขึ้น แต่จะมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตยและทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการลดลงและในสาขาสังคมศาสตร์นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเอง ความกระตือรือร้นสนใจ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์ ก็มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบการวิจัยนี้กับของหินพันธ์ นาละตะ ได้พบว่า นิสิตนักศึกษาสมัยปี พ.ศ. 2520 มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้นสนใจ เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2515 และมีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการน้อยกว่านิสิตนักศึกษาสมัยปี พ.ศ. 2515 นั้นมาก และนิสิตนักศึกษาในสมัย พ.ศ. 2520 มีทัศนคติทางการเมืองไม่เป็นเผด็จการ ส่วนนิสิตนักศึกษาสมัย พ.ศ. 2515 มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ ผลจากการศึกษานี้อาจสรุปได้ว่าระบบการ

¹ ไกรวุฒิ จิระบุตร, "ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญพามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

ปกครองประเทศ และสาขาวิชาเป็นปัจจัยตัวแปรที่อาจมีอิทธิพลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา

จำเนียร แสงสว่าง¹ ได้ศึกษา "ทัศนคติต่อการเมืองและปัญหาสังคม เศรษฐกิจ โดยศึกษาเปรียบเทียบทัศนคตินักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ผลการศึกษาสรุปได้ว่า

1. มีความแตกต่างในทัศนคติต่อการเมือง ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ ระหว่างนิสิตรัฐศาสตร์ และนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ ความเห็นของนิสิตรัฐศาสตร์ มีแนวโน้มไปในแบบของพวกหัวเก่ามากกว่านิสิตวิศวกรรมศาสตร์ จะเห็นได้จากทัศนคติต่อการเมืองในประเด็นเกี่ยวกับการมีฐานที่พลสหรัฐในประเศไทย นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์มีความเห็นรุนแรงในอันที่จะให้มีการถอนฐานที่พลอเมริกาออกไปทันทีมากกว่าความคิดเห็นของนิสิตรัฐศาสตร์ หรือทัศนคติต่อปัญหาสังคม เศรษฐกิจประเด็นที่เกี่ยวกับการเดินขบวนเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ของชาวนา ปรากฏว่านิสิตรัฐศาสตร์ไม่เห็นด้วยต่อการแสดงออกของชาวนามีจำนวนสูงกว่าความเห็นของนิสิตวิศวกรรมศาสตร์ นอกจากนี้พบว่าเพศและภูมิหลังชาติพันธุ์ของครอมครวทำให้ เกิดความแตกต่างระหว่างนิสิตทั้ง 2 คณะ

2. เมื่อได้ใช้สถานการณ์เป็นผู้นำของนิสิตมาเป็นตัวแปรในการควบคุมแล้วพบว่า ลักษณะทั่วไปของนิสิตรัฐศาสตร์ที่เคยมีทัศนคติในแบบ เป็นพวกหัวเก่าหายไป พบว่าทัศนคติต่อการเมืองหลายประเด็นนิสิตรัฐศาสตร์ในกลุ่มผู้นำ มีความคิดเห็นในแบบก้าวหน้ารุนแรงมากกว่านิสิตวิศวกรรมศาสตร์ หรือทัศนคติต่อปัญหาสังคม เศรษฐกิจ พบว่านิสิตในกลุ่มผู้นำของนิสิตรัฐศาสตร์มีความพอใจที่จะได้เห็นชาวนาได้เดินขบวนเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ มากกว่านิสิตวิศวกรรมศาสตร์ อนึ่งการวิจัย ได้พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอมครวเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของทัศนคติ

¹จำเนียร แสงสว่าง, "ทัศนคติต่อการเมืองและปัญหาสังคม เศรษฐกิจ : ศึกษาเปรียบเทียบนิสิตชั้นปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญพามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

อุเทน บัญชา¹ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง" โดยมีวัตถุประสงค์จะเปรียบเทียบระหว่างนิสิตคณะรัฐศาสตร์ และนิสิตคณะอื่น ที่ได้เรียนวิชาทางรัฐศาสตร์มาบ้างกับนิสิต คนอื่นที่ไม่ได้เรียนวิชาทางรัฐศาสตร์มาเลย อีกทั้งจะได้เปรียบเทียบทัศนคติต่อการเมืองระหว่างนิสิตชั้นปีที่ 1 กับนิสิตชั้นปีที่ 4 และเปรียบเทียบระหว่างนิสิตเพศชายกับเพศหญิง ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตคณะรัฐศาสตร์กับนิสิตคณะอื่นที่เรียนวิชาทางรัฐศาสตร์มาบ้าง มีทัศนคติต่อการเมืองไม่แตกต่างกัน และนิสิตทั้งสองกลุ่มนี้ต่างก็มีทัศนคติต่อการเมืองในแบบมีความคิดหัวก้าวหน้ารุนแรงมากกว่ากลุ่มนิสิตที่ไม่ได้เรียนวิชาทางรัฐศาสตร์มาเลย
2. นิสิตชั้นปีที่ 1 กับนิสิตชั้นปีที่ 4 มีทัศนคติต่อการเมืองไม่แตกต่างกัน
3. นิสิตเพศชาย มีทัศนคติต่อการเมืองในแบบพวกหัวก้าวหน้ารุนแรงมากกว่านิสิตเพศหญิง
4. ทัศนคติต่อการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวัดด้วยแบบทัศนคติของการวิจัยคิดเป็นร้อยละจะอยู่ร้อยละ 62.60-65.23 ถ้าแยกพิจารณาแต่ละกลุ่ม กลุ่มที่ 1 จะอยู่ระหว่างร้อยละ 60.34-64.90 กลุ่มที่ 2 จะอยู่ระหว่าง 63.66-68.29 ส่วนกลุ่มที่ 3 จะอยู่ระหว่าง 56.94-61.06
5. พบความแตกต่างของทัศนคติต่อการเมืองระหว่างกลุ่ม กับชั้นเรียนในแต่ละระดับชั้นมีลักษณะแตกต่างกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนทัศนคติโดยเฉลี่ยของนิสิตกลุ่มที่ 1 และนิสิตกลุ่มที่ 3 ไปตามชั้นเรียนเป็นไปในทำนองเดียวกัน แต่นิสิตกลุ่มที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันออกไป
6. พบความแตกต่างของทัศนคติต่อการเมืองระหว่างกลุ่มกับเพศ ในแต่ละกลุ่ม มีความแตกต่างกันโดยที่การเปลี่ยนแปลงของทัศนคติโดยเฉลี่ยของนิสิตเพศชายและนิสิตเพศหญิงไปตามกลุ่มนิสิตทั้ง 3 กลุ่มเป็นไปในทางที่แตกต่างกันออกไป

¹ อุเทน บัญชา, "ทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการศึกษา ปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

7. พบความแตกต่างของทัศนคติต่อการเมืองระหว่างกลุ่มชั้นเรียนและเพศโดยจะมีผลในนิสิตกลุ่มที่ 3 มากกว่านิสิตกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

สุจิต บุญบงการ¹ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบนิสิตนักศึกษา 3 กลุ่ม คือ นิสิตที่เรียนทางรัฐศาสตร์ นิสิตที่เรียนทางสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์ กับนิสิตที่เรียนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัยนี้ใช้นิสิตปีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2510 จำนวน 372 คน เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัย พบว่านิสิตนักศึกษามีความสนใจทางการเมืองพอสมควร โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษากลุ่มแรกผู้ที่เรียนทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มีความสนใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านิสิตอีกสองพวก และยิ่งพบอีกว่าอิทธิพลจากกระบวนการอบรมกลุ่มเถาในทางครอบครัวและจากสภาพของสังคมไทยโดยทั่วไป มีส่วนในการกำหนดทัศนคติและค่านิยมของนิสิตนักศึกษามาก แม้จะได้ศึกษาในสถาบันชั้นสูง 3 ปีแล้วก็ตาม นักศึกษาก็ยังมีทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพแบบเผด็จการ ทั้งนี้เนื่องจากระบบ ลักษณะ วิธีการศึกษา และสภาพสังคมในมหาวิทยาลัยมีอิทธิพลอยู่มาก ยิ่งกว่านั้นโดยทั่วไปการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากแหล่งผลิตนักวิชาชีพชั้นสูง การขาดอิสรภาพในทางวิชาการ รวมทั้งการที่มหาวิทยาลัยถูกครอบงำโดยระบบราชการ ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบ

¹ สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองไทย," และ Suchit Bunbongkarn, "Higher Education and Political Development in Thailand" (Unpublished Ph.D. Thesis, Fletcher School of Law and Diplomacy, 1968); "Thai Student's Political Interest and Attitudes," The Journal of Social Science (October 1969), pp. 164-187.

ราชการ สิ่งเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลต่อทัศนคติของนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ไม่สนใจการเมือง¹ ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า

1. นิสิตนักศึกษาไทยเป็นผู้ที่มีความรู้ และความสนใจทางการเมืองพอสมควร โดยยอมรับว่ารัฐบาลมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อตน
2. ความสนใจทางการเมืองนั้นยังไม่ถึงระดับ ที่จะทำให้นักศึกษาเหล่านั้นเป็น ตัวนำของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และส่วนใหญ่ไม่หวังที่จะดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอนาคต
3. นิสิตนักศึกษาไทยมีความไม่พอใจกับสถานการณ์บางอย่างและสภาพแวดล้อม ที่เป็นอยู่ในระบบการเมือง
4. วัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษา มีลักษณะของการขัดกันระหว่าง บุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยและเผด็จการ²

ทินพันธ์ นาคะตะ³ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ "The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students," โดยทำการศึกษาทัศนคติของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 6 แห่งด้วยกัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรืออากาศ ด้วยการแบ่งนักศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการทหาร (เฉพาะเพศชาย) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาไทยมีทัศนคติทางการเมืองที่ขัดกัน อยู่ในตัวเอง คือ มีทั้งทัศนคติที่ล่าหลังและทันสมัยปนเปื้อนอยู่ด้วยกัน คือ ในด้านหนึ่งนั้นนัก

¹ *Ibid.*, p. 19, 20-26. (อ้างครั้งแรก)

² *Ibid.*, p. 11.

³ Thinapan Nakata, "The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students" (Unpublished Ph.D. dissertation, Vanderbilt University, 1972).

ศึกษามีทัศนคติที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งมีลักษณะต่อต้านประชาธิปไตย และวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนั้นแสดงออกโดยการตอบคำถามต่าง ๆ ของนักศึกษาได้แก่ การมีทัศนคติที่ยึดมั่นในแนวทางการคิดแบบประชาธิปไตยเห็นว่า ประชาชนควรเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองและสามารถเปลี่ยนแปลงหรือมีอิทธิพลต่อระบบ การเมืองได้ ส่วนทัศนคติที่ไม่เป็นประชาธิปไตยได้แก่ ทัศนคติที่มีแนวโน้มเชิงอำนาจนิยม การขาดความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางการเมือง และขาดวิจักษณ์ที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจในการวิจัยครั้งนี้ก็คือ นักศึกษาที่มีการศึกษาสูงจะยิ่ง มีลักษณะอำนาจนิยมมากขึ้น แต่ยิ่งปรารถนาที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น สำหรับ นักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์จะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ตรงข้ามกับนักศึกษา ในสาขาวิชาการทหารที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม ส่วนนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศาสตร์จะอยู่ ระหว่างกลางของช่วงปลายสุดสองด้านนี้

ปกรณ์ คุณารักษ์¹ ทำการศึกษาเรื่อง "ความเข้าใจ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม," พบ ว่า นิสิตส่วนใหญ่เข้าใจและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มี ทัศนคติที่เป็นปัญหาของประชาธิปไตย นิสิตเพศชายเข้าใจและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่าเพศหญิง ส่วนทัศนคติที่เป็นปัญหาของประชาธิปไตยนั้นทั้งเพศชายและเพศหญิงไม่ แตกต่างกัน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจของครอบครัวนิสิตไม่มี อิทธิพลต่อความเข้าใจทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต

¹ปกรณ์ คุณารักษ์, "ความเข้าใจ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นิสิตชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม," (วิทยานิพนธ์ปริญพจนานุกรมศึกษ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

จิรี มีสุข และหลศักดิ์ จิรโกรสิริ ได้ศึกษาเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของนิสิต เกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์," โดยศึกษาจากนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทั้ง 8 วิทยาเขตที่ศึกษาอยู่ในทุกคณะ ทุกชั้นปี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในลัทธิประชาธิปไตยเพียงเล็กน้อย หรือค่อนข้างต่ำ ในขณะที่เดียวกันก็มีความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ค่อนข้างต่ำหรือเพียงเล็กน้อยด้วย ยิ่งกว่า นั้นนิสิตส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในลัทธิคอมมิวนิสต์เลย นิสิตที่ศึกษาอยู่ในคณะสังคมศาสตร์มีความรู้เกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยมากกว่านิสิตในคณะศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ แต่ความเข้าใจในลัทธิประชาธิปไตยมีหัดเหมือนกัน

ทัศนคติต่อลัทธิประชาธิปไตย พบว่านิสิตส่วนใหญ่ คือร้อยละ 56.6 มีทัศนคติค่อนข้างไม่ตือต่อทั้งลัทธิประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ คือเห็นว่าประเทศไทยไม่ควรปกครองแบบประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ในขณะนี้ แต่ควรปกครองแบบเผด็จการ เพราะการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่อาจพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ดี และรวดเร็วว่าการปกครองแบบเผด็จการ และร้อยละ 45.7 เห็นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในขณะนี้ ร้อยละ 55.0 เป็นว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีกระบวนการตัดสินใจวามาก ทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ร้อยละ 67.8 เห็นว่าประชาธิปไตยไม่มีหลักประกันให้แก่ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจการปกครอง ผู้แทนราษฎรจะมีความสามารถเพียงพอกับการบริหารบ้านเมืองโดยออกกฎหมาย ร้อยละ 52.5 เห็นว่าประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความสามารถที่จะปกครองตนเองและสามารถตัดสินใจชี้ทางให้แก่สังคมได้ทุกคน

ทัศนคติต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ พบว่าร้อยละ 56.3 เห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จ ร้อยละ 39.5 เห็นว่าเสรีภาพจะหาไม่ได้เลยในประเทศคอมมิวนิสต์ ร้อยละ 57.3 เห็นว่าสงครามยึดเยื้อยาวนานที่พวกคอมมิวนิสต์จีนได้ สייםสอนพวกคอมมิวนิสต์

1 จิรี มีสุข และหลศักดิ์ จิรโกรสิริ, "ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์" (ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521).

นิสต์ โดยถือว่าเป็นสงครามที่สร้างความหายนะให้แก่ประเทศมากที่สุด ร้อยละ 41.9 เห็นว่าการที่พวกคอมมิวนิสต์ไม่เคยทำอะไรเพื่อชนชั้นกรรมาชีพที่ได้อ้างกันเลย แต่ทำเพื่อชนชั้นนำของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น ร้อยละ 51.6 เห็นว่าการที่พวกคอมมิวนิสต์ทำการริบทรัพย์สินของเอกชนเพื่อไม่ให้มีนายทุนในสังคมอีกต่อไปได้ เป็นการกระทำที่ถูกต้อง ขาดความยุติธรรม ร้อยละ 41.9 เห็นว่าการที่ประเทศในแถบอินโดจีนทั้งหลายต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะเล่ห์เหลี่ยมและการโฆษณาชวนเชื่อของพวกคอมมิวนิสต์ และร้อยละ 35.4 เห็นว่า หลักการปฏิวัติในลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นหลักการที่ป่าเถื่อน ร้อยละ 37.7 เห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่มีเหตุผลและเหมาะสมสำหรับประเทศด้อยพัฒนา

การศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา

ส่วนการศึกษาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษานั้น มานะศรี ยงเจริญ¹ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง," ผลการวิจัยปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. นักศึกษาชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง ในทุกกลุ่มกิจกรรม
2. นักศึกษาที่มีอายุมากเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยในกิจกรรมการประท้วงและการลงคะแนนเสียง
3. นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเค็มสายอาชีพ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญในกิจกรรมการประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรคและการสื่อสารทางการเมือง

¹มานะศรี ยงเจริญ, "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

4. นักศึกษาที่เปิดตาประกอบอาชีพอื่น ๆ มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่ปิดตารับราชการในกิจกรรมการประท้วง และการมีบทบาทในการชุมนุม

5. นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายสูง เข้าร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ ในกิจกรรมการประท้วง การรณรงค์หาเสียงและทำงานให้พรรค และการสื่อข่าวทางการเมือง

6. นักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองสูง เข้าร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาที่มีความรู้ทางการเมืองต่ำ ในกลุ่มกิจกรรม การมีบทบาทในการชุมนุม การรณรงค์หาเสียง และการทำงานให้พรรค การสื่อข่าวทางการเมือง และการลงคะแนนเสียง นอกจากนี้ นักศึกษาที่มีระดับความสำนึกทางการเมืองสูง เข้าร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีความสำนึกทางการเมืองต่ำในกิจกรรมการประท้วง การรณรงค์หาเสียง ส่วนผลของการศึกษาค้นคว้า ความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสถานภาพส่วนบุคคล ความรู้และทัศนคติกับกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกือบทั้งหมดพบว่า มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ยกเว้นในกิจกรรมด้านการลงคะแนนเสียงกับตัวแปรเรื่องอายุ ความเข้มข้นของความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการศึกษาในแง่ทัศนคติ วัฒนธรรมและพฤติกรรมที่เข้าร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาเท่านั้น ยังไม่ได้มีผู้ทำการศึกษาในแง่ของการแสดงบทบาทของนิสิตนักศึกษาในฐานะที่เป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง (agent of change) ในทางการเมือง นิสิตนักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทอย่างไร มีปัจจัยด้านใดบ้างที่ผลักดันให้นักศึกษาทำการเปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อมจะมีส่วนในการกำหนดบทบาทดังกล่าวอย่างไร ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่เราควรให้ความสนใจศึกษา เพื่อให้เห็นภาพการแสดงบทบาททางการเมืองของนิสิตนักศึกษาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น